

Ljubljanski ZVON

Leposloven in znanstven list.

Štev. II.

V Ljubljani, dne 1. listopada 1893.

Leto XIII.

Ivan Kacijanar.

Kacijanar, slavni vojskovodja,
Ves zamišljen hodi po šatoru.
Ljuta skrb mu polni glavo trudno,
Riše mu na čelo temne črte
In obrvi mu ježi košate,
Polmesec na šatorih belih
Ob ostrogu bliska se krščanskem —
Oj, gorje ti, četa mož junaških,
Če viharji zaženó se nate . . .
Kje je močni duh tvoj, Kacijanar?
Sokol silni, ali naj se plašiš,
Če kričé ob tebi vrani črni?
Le peruti dvigni — vsi zbežijo . . .
Ni mogoče! — Vrani le kričijo,
A kričijo, ker diši jim mrtvec . . .
Še globočja bol v junaških prsih,
Še bridkejša skrb na čelu resnem!

»Kaj pomeni ta nemir skrivnostni?
Saj prišlo še ni krvavo jutro?« —
In služabnik stari, zvesti Miloš,
Odgovarja: »Gospodar, ne skrbi!
Res prišlo še ni krvavo jutro;
Ali srca jim kipe junaška,
Z žvenketanjem mečev čas podijo.« —
Drugič vpraša slavni Kacijanar:
»Kaj pomeni ta ropot skrivnostni,
Kot hodile tolpe bi po planem?
Saj še vstalo solnce ni krvavo«
Odgovarja zopet stari Miloš,
Odgovarja mu s tresočim glasom:
»Oj, ne skrbi, gospodar mogočni!

Res še vstalo solnce ni krvavo;
Vso ravnino krije noč ledena,
A v telesi mrzlem — mrzla duša.
In junaki hodijo po planem,
Da si mrzle ude oživijo.« —
Tretjič vpraša slavni Kacijanar:
»Kaj pomeni ta topot skrivnostni,
Kot bi v dalji dirjali konjiki?
A resnico mi govóri, Miloš!
Priča mi je tvoj pogled brezupni,
Da besedam svojim ne verjameš.« —
Zdaj zastoče grenko stari Miloš,
Odgovarja solzen gospodarju:
»Kaj mi ne bi se okó solzilo,
Kaj mi ne bi srce trepetalo!
Gledal tvojo sem visoko slavo;
Gledal tvoja sem junaška dela —
Oj, število krasno . . . Vse za tabo;
Izgubljen si, Kacijanar silni!
Kaj pomeni, vprašáš, šum skrivnostni?
Grob se koplje zunaj slavi tvoji —
Vojska naša je v sramotnem begu.« —
Ne vztrepeče Kacijanar slavni,
Ne porósi mu okó se bistro:
Meč opaše, pa zasede konja
In odjaše v diru skozi meglo;
Poleg njega jaše stari Miloš.

Hladna megla krije vso ravnino;
In ne gane se peró na drevji,
In ne gane bilka se na polji;
Vse je tiho kakor pod gomilo.

»Miloš stari, zvest ko prej mi nisi:
Kaj odkril mi nisi prej izdajstva?« —
»Dà, grešil sem hudo, gospodare!
Daj rokó, da zadnjič jo poljubim,
Potlej moja kri naj pije zemlja!«

Kacijanar zdirja še hitreje,
Poleg njega dirja stari Miloš.

»Ali vidiš tam bleskét orožja?
Daj, poglej in odgovôri, Miloš!«

»Kacijanar, ôzri se v daljino:
Solnčni žarki se blišče po hribih.« —
»Ali čuješ žvenketanje mečev?« —
»Ne pred nama, ali pač za nama.«
»Ali čuješ daljno petje, Miloš?«
»Bojno petje se glasi na planem;
Zmagoslavni besni 'Allah, Allah'
Vmes pa jok in stok in petje mečev.« —
»Miloš, Miloš — so li vsi zbežali?« —
»Polovica, Kacijanar slavni.«
Pa vztrepeče Ivan Kacijanar,
Zasolzi se mu okó junaško:
»Htel privésti sem nazaj vojake,
Izdajalce — žalostna jim majka;
In tedaj naj sam sem izdajalec?« —
»Oj, ne toži, slavni Kacijanar!
Kje pač tvoja je železna duša,
Kje ponos je tvoj, o Kacijanar?«

Prah se dvigne tam na cesti beli,
V njem pridirja jezdec kakor ptica:
»Izgubljena bitev, vojskovodja,
Izdajalec — žalostna ti majka!«
Dvigne se na konji Kacijanar,
Dvigne se mu v prsih silna duša,
Meč zablisne se mu v roki silni
In preseče jezdeca do sedla.
Spet se dvigne prah na beli cesti,
V njem pridirja tolpa konjenikov,
Vsi pokriti so s krvjó in prahom.
»Izdajalec — zbežal je sramotno
In v pogubi pustil je junake;
Naj pogine izdajalec kleti!« —
Zdajci vstane v sedlu mladi Hojzič:
»Močil zemljo si s krvjó junaško,
Meč tvoj silni mi ubil je brata:
Vreden nisi, da bi padel v boji;

Meč krvnikov ti končaj življenje
Kadar zvé ves svet sramoto tvojo!« —
Pa razjaše stari zvesti Miloš,
Nasadi na meč si prsi jadne,
Duša zvesta splove proti nebu.

In zastoče silni Kacijanar,
Meč mu pade iz roké junaške,
In jetnik je sredi konjenikov.

* * *

Vino pije grof Nikóla Zrinjski
Na visokem, sivem gradu svojem;
Ž njim sedi ob mizi družba krasna,
Družba krasna samih slave sinov,
A med njimi silni Kacijanar.
Bledo mu je lice, medel pógled,
Zgubano mu je visoko čelo.

S stola vstane grof Nikóla Zrinjski,
Čašo dvigne polno in napije:
»Vse zahvaljam vas, junake slavne,
Da s posétom svojim ste prijaznim
Počastili dom moj starodavni!
Pač bi zdelo se veliko čudo,
Kaj vas gnalo je iz gradov močnih
Od nevarnih mej mohamedanskih;
Ali znao mi je, bratje moji,
Da sočutje prišli ste izkazat
Med junaki prvemu junaku.
Res okrutno ga pestí usoda,
Res preganja ga vladar krivično:
Saj nečastno je sedél v temnici
Kacijanar, prvi med junaki.
In recite, ni li to pravično,
Da slobodo sam si je priboril
Z roko silno ter ubegnil ječi?
Ali naj bi čakal, da zablisne
Meč krvnikov njemu se nad vratom?
Čakal naj bi, da mu za plačilo,
Ker je zmogel tolikrat Mahomce,
Vzame glavo naš vladar dobrotni?...
Zopet bodi jasno lice tvoje,
Zopet meč se bliskaj ti kot nekđaj,
Zopet pijmo vince kakor nekđaj,
Kacijanar, prvi med junaki!..
Pijmo, bratje, pijmo njega zdravje!«
Bliskajo se v solnci čaše jasne,
Po dvorani pa zvenijo klici:

»Slava tebi, prvi med junaki!«
In odmeva tam od druge mize,
Tam med hlapci, kmeti in vojniki:
»Slava tebi, prvi med junaki!«

Jeden le ne dvigne čaše polne,
Jeden le ne kliče: »Slava tebi!«
To vojniki je drzni mladi Hojzič.
In ozrè se grof Nikóla Zrinjski:
»Je li spanec te premagal, Hojzič,
Da uhó ni čulo ti zdravijce?
Ali zdí se vino ti preslabo,
Da porosil ž njim bi ustna svoja?
Ali pa ti v srci je sovraštvo,
Da ne piješ — odgovôri, Hojzič!« —
»Kaj li pil bi zdravje izdajalcu,
Kaj li slavo klical bi morilcu?
Vso izdal je vojsko nam krščansko
In sramotno zbežal iz ostroga —
A na begu mi ubil je brata . . .
Čul sinoči sem na izprehodu,
Ko je vzdihal s hrepenečim glasom:
»Pač na Turškem slabše ni od tukaj —
Izdajalec bi pobegnil davno.«

Res bi kaznjen bil, kakôr je vreden,
Če vladar bi vzel mu glavo kletó —
A ušel je, kot bežé tatovi.«
Vstane jarno silni Kacijanar:
»Pes nesramni, dáj, dokaži z mečem,
Kar govoril ti je jezik zlobni!« —
»Znan mi je tvoj meč, o Kacijanar,
Znana mi je silna roka tvoja —
Ali evo moje ti osvete . . .
Cesar plača te, Nikóla Zrinjski,
Da je mrtev pes na tvojem gradu!« —
Samokres mu dvigne roka kleta,
Strel odmeva glasno po dvorani,
In na tlá se zgrudi Kacijanar;
A zapró se vrata za morilcem . . .

Obledijo gostom vsem obrazi,
In zastane jim beseda v grlu.
Ali vzdrami se napósled Zrinjski,
Skloni se nad prsi krvaveče:
»Tjá odšel je duh tvoj, Kacijanar,
Kjer pravico je dobil in srečo!«
In vsi góstje molijo pobožno —
A po beli cesti dirja Hojzič . . .

Trošan.

Jutro.

Mirno vse po dolu. Mrak jutranji
Nad vasjó.
Ziblje se škrjanček v sanji,
Dremlje še nebó.
Sómrak gine,
A iz njega vstajajo planine . . .
Glej, izza goré
Prihít mi zlatokrili prvi žar,
Lahno se smeje.
Prvi žar, nebá mogočni čar,
Vir življenja,
Vsega hrepenenja!
Oj, kakó hití veselo
V selo belo;

V gnezdo gré drobnó,
Ptíciči odprè okó;
Njemu bratov pa sledí krdelo,
Blesek nad vasjó . . .
Zdaj škrjanček se iz gnezda dvigne,
Kvišku švigne;
Grlo pesem mu zveni,
Glásov sto in sto rodí.
Glásov sto in sto veselje poje . . .
Ti, ki bivaš nad višino,
Ti, ki čuvaš mi dolino,
Ti, ki zreš v srcá globino,
Ná molitvó duše moje!

Rádinski.

